

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จำนวน 1,057 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการ งานและอาชีพ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยได้ดำเนินการต่อไปนี้

2.1.1 สํารวจจำนวนจังหวัดทั้งหมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า มีจำนวนทั้งหมด 9 จังหวัดแล้วนำรายชื่อจังหวัดทั้งหมด มาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยทำการสุ่มมาเพียง 1 จังหวัด

2.1.2 ส่งแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปยังครูผู้สอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดที่สุ่มได้ ตามข้อ 2.1.1 เลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 78 คน

2.1.3 เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในข้อ 2.1.2 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ เฉพาะในปีการศึกษา 2538 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 58 คน

2.1.4 จากจำนวนตัวอย่างที่ได้ในข้อ 2.1.3 สำหรับโรงเรียนที่มีจำนวนครูผู้สอนในกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมากกว่า 1 คน ก็ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยทำการสุ่มตัวอย่างมาโรงเรียนละ 1 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 30 คน เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงแรก โดยใช้นแบบสอบถาม

2.1.6 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 2.1.4 ทั้งหมด มาวิเคราะห์และจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนคาบทั้งหมด ที่เคยมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 20 คน เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลในรอบที่สองโดยการสังเกตและสัมภาษณ์

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสุ่มจากประชากรซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบสอนในกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพมีการใช้ในการเรียนการสอน ในปีการศึกษา 2538 โดยทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากโรงเรียนที่มีการจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างและทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามข้อ 2.1.6 แล้ว โดยสุ่มมาเพียงร้อยละ 75 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. แบบสอบถาม
2. แบบสังเกต
3. แบบสัมภาษณ์

1. แบบสอบถาม

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) แบบเติมคำ สร้างขึ้น เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อที่ดำเนินการจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และเพื่อลดระยะเวลาในการสัมภาษณ์ไม่ให้นานเกินไป ซึ่งนำข้อทรงคำถามบางคำถามมาไว้ในแบบสอบถามโดยต้องการข้อมูลบางประการ เพื่อนำมาประกอบการอภิปรายข้อมูลการสัมภาษณ์ ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ซึ่งได้แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านครูผู้สอน
- ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปด้านโรงเรียน
- ตอนที่ 3 ข้อมูลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. แบบสังเกต

แบบสังเกตมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบลำดับชั้นการวัดค่า (Rating Scale) ในข้อเดียวกัน ใช้วิธีการสังเกตโดยตรง (Direct Observation) ซึ่งได้สังเกต 2 ครั้ง ครั้งละ 2 คาบ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลอธิบายหรือเสริมประเด็นข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยได้สังเกตใน 4 ประเด็น ได้แก่

- ตอนที่ 1 สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของสถานที่เรียน
- ตอนที่ 2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยสังเกตการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 5 ขั้นตอนการสอนคือ
- 2.1 ขั้นประเมินก่อนสอน
 - 2.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
 - 2.3 ขั้นดำเนินการสอน
 - 2.4 ขั้นสรุปบทเรียน
 - 2.5 ขั้นการประเมินหลังเรียน
- ตอนที่ 3 พฤติกรรมทั่วไปของผู้เรียน
- ตอนที่ 4 บุคลิกภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นคำถามปลายเปิดที่ เกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้สัมภาษณ์โดยครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

- ตอนที่ 1 สภาพของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยประเด็นย่อย ๗ ดังนี้
- 1.1 การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 2 ปัญหาของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นคำถามปลายเปิดที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ปัญหา และความต้องการของกึ่งมีปัญหาท้องถิ่น ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งได้สัมภาษณ์ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และความต้องการมีส่วนร่วมในการให้การศึกษากับบุคคลในท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยสำรวจจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำลังปฏิบัติหน้าที่สอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2538 ในโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตลอดจนแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลให้ทราบ

2. ผู้วิจัยส่งจดหมายทางไปรษณีย์เพื่อติดต่อขอเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้า 2 สัปดาห์ พร้อมกับส่งหนังสือราชการเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยโดยผ่านทางสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ล่วงหน้า 1 เดือน

3. ผู้วิจัยเดินทางไปพบกลุ่มตัวอย่างที่โรงเรียนตามวัน เวลาที่นัดหมาย ทำการแจกแบบสอบถาม และนัด วัน เวลา ที่มารับแบบสอบถาม และขอนัดวัน เวลาในการสังเกตการใช้กึ่งมีปัญหาท้องถิ่นในการเรียนการสอน และวันสัมภาษณ์

4. นำแบบสอบถามที่ได้ทั้งหมด มาวิเคราะห์และจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างและทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

5. ผู้วิจัยเดินทางไปหากกลุ่มตัวอย่างที่โรงเรียนตามวัน เวลาที่นัดหมาย ขอสังเกตการดำเนินการใช้กึ่งมีปัญหาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยผู้วิจัยได้สังเกตกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ตามวิธีการดังนี้

5.1 ผู้วิจัยสังเกตกลุ่มตัวอย่างในขณะที่ดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ โดยได้อยู่หลังห้องเรียน ไม่ให้มีผลกระทบต่อการเรียนการสอนของครู ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้เรียน

5.2 ใช้เวลาในการสังเกตครั้งละ 2 คาบ พร้อมบันทึกผลการสังเกตด้วยตนเอง

6. ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน หลังจากที่ได้สังเกตการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนไปแล้ว โดยได้สัมภาษณ์พร้อมจดบันทึกการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยได้เริ่มต้นการสัมภาษณ์ดังนี้

6.1 แนะนำตนเอง (ผู้สัมภาษณ์)

6.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ ให้กลุ่มตัวอย่างฟังอย่างชัดเจน

6.3 ขอให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยอิสระและขอบันทึกเสียง

6.4 ทำการสัมภาษณ์ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ และเป็นกันเอง

6.5 ให้ความสนใจแก่คำตอบทุก ๆ ข้อ

7. ดำเนินการสังเกตครั้งที่ 2 โดยใช้วิธีการสังเกตเช่นเดิมอีก 1 ครั้ง ทั้งนี้ได้สังเกตการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนโดยไม่ได้นัดหมายครูผู้สอน พร้อมทั้งบันทึกผลการสังเกตด้วยตนเอง

8. ทำการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลังจากที่ได้สังเกตการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในครั้งที่ 2 ไปแล้ว โดยได้สัมภาษณ์พร้อมจดบันทึกการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยได้เริ่มต้นการสัมภาษณ์ดังนี้

8.1 แนะนำตนเอง (ผู้สัมภาษณ์)

8.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ ให้กลุ่มตัวอย่างฟังอย่างชัดเจน

8.3 ขอให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่โดยอิสระและขอบันทึกเสียง

8.4 ทำการสัมภาษณ์ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ และเป็นกันเอง

8.5 ให้ความสนใจแก่คำตอบทุก ๆ ข้อ

9. ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูล โดยการสังเกต และสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวิจัยแต่ละประเภทแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับ ผู้วิจัยได้เสนอตามประเด็น 4 ประเด็น ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปด้านครูผู้สอน ข้อมูลทั่วไปด้านโรงเรียน ข้อมูลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลทั่วไปด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ ได้วิเคราะห์ด้วยสถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ โดยได้นำเสนอในรูปตารางประกอบค่าบรรยาย

2. ข้อมูลการสังเกต ผู้วิจัยได้เสนอตามประเด็น 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั่วไปของสถานที่เรียน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน พฤติกรรมทั่วไปของผู้เรียนและบุคลิกภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้ ได้วิเคราะห์ด้วยสถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistics) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 วิเคราะห์หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ โดยได้นำเสนอในรูปตารางประกอบค่าบรรยาย

2.2 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล จาก ข้อ 2.1 เฉพาะ ที่มีพฤติกรรมหรือรายการในการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ อย่างน้อย 1 ครั้ง มาประเมินว่า มีพฤติกรรมหรือรายการดังกล่าวอยู่ในระดับใด นำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1.00 - 1.50	หมายถึง ต้องปรับปรุง
1.51 - 2.50	หมายถึง พอใช้
2.51 - 3.50	หมายถึง ปานกลาง
3.51 - 4.50	หมายถึง ดี
4.51 - 5.00	หมายถึง ดีมาก

ข้อมูลที่ได้ ได้นำเสนอในรูปตารางประกอบค่าบรรยาย

3. ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมโดยแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่และแยกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ สภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ผล โดยการใช้สถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ กรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้คำตอบหลายคำตอบ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ผลทั้งหมด เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์คำนึงถึง และได้นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4. ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมโดยแบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่และแยกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ สภาพภาพส่วนตัว ปัญหาการจัดการเรียนการสอน และความต้องการของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ผลโดยการใช้สถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ กรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้คำตอบหลายคำตอบ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ผลทั้งหมด เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์คำนึงถึง และได้นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการการขยายโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถ
สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1. สภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

1. การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการเลือกภูมิปัญญา
ท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 สํารวจสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น โดยดูจากสภาพแวดล้อม
ความเหมาะสมของท้องถิ่น

1.2 ศึกษาหลักสูตร กำหนดรายวิชาให้ผู้เรียนเลือก โดยดูความพร้อมของผู้เรียน
และให้ผู้เรียนเลือกวิชาเรียนตามความสนใจของผู้เรียน

1.3 คณะครูเข้าประชุมพิจารณา ดำเนินการสำรวจข้อมูลจากชาวบ้าน และ
ร่วมพิจารณาคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 เสนอโครงการ/แผนงาน ค่อยผู้บริหารโรงเรียน

1.5 ทำหนังสือเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.6 ประสานงานเรื่องวัน เวลา โดยติดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้านภูมิปัญญา
ท้องถิ่น สอบถามรายละเอียด ศึกษาดูงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการ

นอกจากนี้แล้วในการดำเนินการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่จะสอน ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ซึ่งครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีการศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนที่จะมีการเลือกประมาณ 1 - 4 สัปดาห์ นอกจากคำนึงถึงตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วยังได้คำนึงถึงตัวผู้เรียนเกี่ยวกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ในด้านการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการนำไปประกอบอาชีพในอนาคต ได้คำนึงถึงหลักสูตร เนื้อหาที่จะเรียน สภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานของผู้เรียนและครูผู้สอน

มีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาเลือกสถานที่ที่ใช้ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่จะมีการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียนโดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาจากความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานที่โรงเรียนมีอยู่ ความไม่สะดวกและปลอดภัยในการนำผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น และพิจารณาจากสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนว่ามีสภาพแวดล้อมเหมาะสมและเอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ สถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะใช้ห้องเรียน โรงฝึกงานในโรงเรียน

2. การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ก่อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้มีการวางแผนเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉลี่ยประมาณ สัปดาห์ละ 1 - 5 ชั่วโมง โดยมี การเตรียมการดังนี้

2.1 เตรียมความพร้อมของครูผู้สอนเอง ในการศึกษาเนื้อหาที่สอน เตรียมเอกสารประกอบการสอน ศึกษาหลักสูตร ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 เตรียมความพร้อมของผู้เรียน โดยการแจ้งจุดประสงค์ แจ้งสื่อการเรียนที่ผู้เรียนต้องจัดเตรียมมา นัดแนะ เวลา สถานที่

2.3 เตรียมความพร้อมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแจ้งเนื้อหาที่ต้องสอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เตรียมการจัดการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอน ตามแผนการสอน

2.4 เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

2.5 มีการจัดเตรียมการเรียนการสอน โดยมีลักษณะและเกณฑ์การพิจารณาการจัดเตรียมดังนี้

2.5.1 เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน โดยพิจารณาความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนมีความเหมาะสม

2.5.2 นำผู้เรียนไปศึกษาคูงาน กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น และเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียนโดยพิจารณาความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน และในท้องถิ่น เป็นไปตามความต้องการและความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5.3 นำผู้เรียนไปศึกษา คูงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยพิจารณาตามความต้องการและความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอน หรือผู้รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นผู้จัดเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนโดยจะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จากระเบียบการเชิงวิเทศการภายนอก และขอคำปรึกษาจากเพื่อนครูในโรงเรียน

3. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขึ้นประเมินก่อนสอน ส่วนใหญ่ ไม่มีการวัดผลผู้เรียนก่อนเรียนและการแจ้งให้ผู้เรียนทราบผลการประเมิน และโดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในขั้นประเมินก่อนสอน อยู่ในระดับพอใช้ในเรื่องการแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบผลการประเมิน และต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการวัดผลผู้เรียนก่อนเรียน

3.2 ขึ้นนำเข้าสู่บทเรียน ส่วนใหญ่มีการแนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการแจ้งวัตถุประสงค์การเรียน ใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน ใช้วิธีเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน มีการเข้าใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจในบทเรียน ซึ่งโดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

อยู่ในระดับดี ในเรื่องการแจ้งวัตถุประสงค์การเรียน ใช้วิธีเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน เข้าใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจในบทเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน และมีการแนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับพอใช้

3.3 ชั้นดำเนินการสอน ส่วนใหญ่มีลักษณะสำคัญประกอบการสอน แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน จัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียน เสนอเนื้อหาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสำคัญ ผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม มีการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย ครูช่วยอธิบาย/ตอบข้อซักถามผู้เรียน ซึ่งโดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในชั้นดำเนินการสอน อยู่ในระดับดี ในเรื่องมีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียน เสนอเนื้อหาวิชาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนและผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม ครูช่วยอธิบาย/ตอบข้อซักถามผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลางในเรื่องมีการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย และครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสำคัญอยู่ในระดับพอใช้

3.4 ชั้นสรุปบทเรียน ส่วนใหญ่มีการสรุปบทเรียนอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนตามเนื้อหา ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสรุป มีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุป โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในชั้นสรุปบทเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องมีการสรุปบทเรียนอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนตามเนื้อหา และอยู่ในระดับพอใช้ ในเรื่องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุป และครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสรุป

3.5 ชั้นการประเมินหลังเรียน ส่วนใหญ่มีการวัดผลผู้เรียนหลังจบบทเรียน มีการให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนหลังจากจบบทเรียนมีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมแล้ว มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในชั้นการประเมินหลังเรียน อยู่ในระดับดี ในเรื่องมีการวัดผลผู้เรียนหลังจบบทเรียน ให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนหลังจากจบบทเรียน และมีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับพอใช้

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนในลักษณะ การสาธิตประกอบการสอน การแบ่งกลุ่มทำงาน โดยครูผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะการวัดผลประเมินผลผู้เรียน การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูช่วยอธิบายเพิ่มเติม หรือช่วยเสริม ช่วยควบคุมดูแลผู้เรียนและคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเทคนิควิธีการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ เป็นเทคนิควิธีการแบบเก่า ๆ ล้าสมัย งานซับซ้อน ถ้ามีเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วย จะดีขึ้น ไม่ล่าช้า และงานมีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ปรับความเข้าใจ หรือนำไปใช้กับสภาพสังคม หรือ ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งความจำเป็นดังกล่าว ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สามารถประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยมี การปรึกษาหารือระหว่างครูผู้สอนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนำวิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4. การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่อง การประเมินผู้เรียน การประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่น

การประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการสอน ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจากการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเทคนิค วิธีการสอนที่ดี เด็กสามารถเข้าใจ แต่ยังมีข้อด้อย ประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งจากผลการประเมิน ทำให้ครูผู้สอนเห็นวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากครูสอน ในด้านเทคนิค ขั้นตอนวิธีการสอน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสอนเน้นภาคปฏิบัติ จากผลการประเมินทำให้ครูผู้สอนเห็นแนวทางปรับปรุงวิธีการสอนโดยการนำเอาเทคนิค วิธีการสอน องค์ความรู้ ประสิทธิภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ในการสอนของตนเอง

การประเมินผู้เรียน โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียน ใช้แบบทดสอบ ตรวจผลงาน ในระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน และจากการประเมินผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ ผู้เรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน มีผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ค่อยสนใจเรียน ซึ่งผลการประเมิน ส่วนใหญ่ครูผู้สอนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีการนำผลการประเมินมาปรับพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะร่วมปรึกษากันเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการสอน โดยครูผู้สอนช่วยเสริมเนื้อหาที่ขาดหายไป หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้สอนหรือกล่าวถึง

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้ผลตรงกับที่วางแผนไว้เป็นบางครั้ง เป็นเพราะ มีผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรียนเท่าที่ควร วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอ

ตอนที่ 2. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชา
 ภาควิชาและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

- 1.1 ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจในการเรียน
- 1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่าง
- 1.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้
- 1.4 วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน
- 1.5 งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ และใช้จ่ายทั่วไปไม่เพียงพอ
- 1.6 งบประมาณค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกไม่เพียงพอกับความต้องการของ
 โรงเรียน
- 1.7 การเบิกจ่ายค่าตอบแทนมีขั้นตอนการเบิกจ่ายยุ่งยาก ค่าช้า เสียเวลา

2. แนวทางการแก้ไขปัญหา ส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้
 - 2.1. ครูคอยช่วยเหลือ และดูแลเวลาผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานจริง
 - 2.2. ครูดึงตัวผู้เรียนที่มีปัญหามาปรับพฤติกรรม ว่ากล่าวตักเตือน
 - 2.3. ครูวางแผนปรับวิธีการสอนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใหม่
 - 2.4. ครูช่วยสอนเสริม และช่วยสรุปบทเรียนอีกครั้งหนึ่งตอนช่วงท้ายชั่วโมงเรียน
 - 2.5. จัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม
 - 2.6. จัดวัสดุ-อุปกรณ์ เท่าที่มีอยู่จริงให้ผู้เรียนใช้เครื่องมือคนละครั้ง
 - 2.7. ให้ผู้เรียนเตรียมสื่อการเรียนมาเอง
 - 2.8. ขอความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนใด ๆ
 - 2.9. ลดเนื้อหาที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นลง
 - 2.10. แจกจ่ายค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ได้รับจัดสรรจริง
 - 2.11. ชี้แจงให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทราบ

นอกจากนี้ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นว่าสิ่งที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร คือ งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ความสนใจเรียนของผู้เรียน และวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน

เมื่อประสบปัญหาในการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนได้ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนใหญ่

ตอนที่ 3 ความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน

ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็น ที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะครูไม่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่จะสอน และขาดทักษะในการปฏิบัติงาน ไม่มีประสบการณ์ในการสอนงานอาชีพ ไม่ได้สอนตรงกับสาขาหรือวิชาเอกที่จบมา

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ในการนำมาฝึกปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ที่มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของครูและ ผู้เรียน จะเป็นปัจจัยสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

นอกจากนี้ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ต้องการการสนับสนุนจากผู้บริหาร ในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ และนโยบายให้การสนับสนุน ต้องการให้โรงเรียนสนับสนุนช่วยเหลือในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ และการเบิกจ่ายค่าตอบแทน

ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติ คือ มีทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ และมีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่สอน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการให้เกิดผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตได้

นอกจากนี้ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ในเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการอบรมงานอาชีพ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมาก่อนเลย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ได้สรุปมาจาก ข้อมูลที่สรุปจากเครื่องมือในการวิจัยแต่ละประเภทดังต่อไปนี้

ข้อมูลจากแบบสอบถาม สามารถสรุปตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า
 - ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้
 - 1.1 เป็นเพศชาย
 - 1.2 มีอายุอยู่ในช่วง 36 - 40 ปี
 - 1.3 ระดับความรู้ ระดับปริญญาตรี
 - 1.4 มีอายุราชการอยู่ในช่วง 11 - 15 ปี
 - 1.5 ปฏิบัติหน้าที่ หรือดำรงตำแหน่ง ครูปฏิบัติการการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ แขนงวิชางานช่างพื้นฐาน
 - 1.6 ประสบการณ์ หรือระยะเวลาที่เคยรับผิดชอบในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในช่วงระยะเวลา 2 - 4 ปี
 - 1.7 โครงการ หรือแผนปฏิบัติงาน ที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เคยปฏิบัติ และ/หรือ กำลังดำเนินการอยู่ คือ โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า
 - 1.8 รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แขนงวิชางานช่างพื้นฐาน
 - 1.9 มีประสบการณ์ในการเข้าประชุม/อบรม/สัมมนา เกี่ยวกับการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในเรื่องการอบรมครูผู้สอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ โดยหน่วยงานที่จัดให้การอบรมคือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
 - 1.10 ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม หรือประชุม สัมมนาเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก่อน

1.11 นอกจากรับผิดชอบในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพแล้ว งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียน คือ งานอาคารสถานที่

1.12 ส่วนใหญ่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน ให้รับผิดชอบสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ

2. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน ที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน พบว่าโรงเรียนที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ มีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ผู้บริหารโรงเรียน ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

2.3 มีจำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียนอยู่ในช่วง 16 - 20 คน ในจำนวนนี้เป็นครูสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนอยู่ในช่วง 9 - 11 คน

2.4 ครูที่รับผิดชอบสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนทั้งหมดอยู่ในช่วง 1 - 2 คน ในจำนวนนี้เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 1 คน

2.5 จำนวนครูที่รับผิดชอบสอน กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน โรงเรียนได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาช่วยสอน

2.6 โรงเรียนมีความต้องการครูผู้สอนในกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพในแขนงวิชางานช่างพื้นฐาน

2.7 ในโรงเรียนจะมีแปลงเกษตร สำหรับเป็นสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอน หรือฝึกปฏิบัติงานกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ

2.8 ในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ โรงเรียนจะจัดสรรงบประมาณให้ในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนการสอน

2.9 เมื่อมีการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการเรียนการสอน โรงเรียนได้มีการประชาสัมพันธ์ให้กับบุคคลในท้องถิ่นทราบ โดยให้ผู้เรียนไปประชาสัมพันธ์ และขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น

3. ข้อมูลสภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบสอน กลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้

3.1 มีประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพประมาณทั้งหมด อยู่ในช่วง 20 - 30 คาบ และ มากกว่า 50 คาบ

3.2 มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพ ในแขนงวิชา งานช่างพื้นฐาน และวิชาเลือกเสรี

3.3 ปัจจัยด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการตัดสินใจ เชิญหรือไม่เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.4 เหตุผลในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ

3.5 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน มีวิธีการปฏิบัติ คือ เลือกใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3.6 การดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยข้อมูลดังกล่าวได้มาจาก การสอบถามจากบุคคลในท้องถิ่น โดยใช้เวลาศึกษาข้อมูล ประมาณ 1 - 4 สัปดาห์ ก่อนการใช้ในการเรียนการสอนและครูผู้สอนเอง เป็นผู้ตัดสินใจเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3.7 สามารถศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนได้จากระเบียบการเชิญวิทยากรภายนอก

3.8 จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสาขาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความต้องการคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ในแขนงวิชา งานช่างพื้นฐาน

3.9 ใช้เวลาในวางแผนเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เฉลี่ยประมาณสัปดาห์ 1 - 5 ชั่วโมง

3.10 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียนเป็นบางครั้ง เฉพาะหัวข้อเรื่อง

- 3.11 ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้จัดการเรียนการสอนมีลักษณะ การฝึกปฏิบัติงาน
- 3.12 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนได้คำนึงถึง หลักสูตร เนื้อหา วิชาที่สอน และความต้องการของผู้เรียน
- 3.13 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน มีทั้งการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสอนที่โรงเรียน และนำผู้เรียนไปเรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น
- 3.13.1 เคยส่ง หรือนำผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สถาน ประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น โดยมีเหตุผล คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้พบเห็นของจริงและ ได้ฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ
- 3.13.2 เคยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน โดยมีเหตุผลคือ ไม่ สะดวกที่จะนำผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในท้องถิ่น
- 3.14 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ขอค่าปรึกษาจากเพื่อน ครูในโรงเรียน
- 3.15 ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนได้แจ้งวัตถุประสงค์การใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการเตรียมความพร้อม ก่อนการเรียน และผู้เรียนจะได้ เกิดความสนใจในการเรียน
- 3.16 ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมีการประเมินการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ในเรื่อง การประเมินตัวผู้เรียน
- 3.17 ขั้นตอนที่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีดังนี้ คือ
- 3.17.1 การตั้งคณะกรรมการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการปฏิบัติไม่ มากนัก
- 3.17.2 จัดทำโครงการเสนอ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
- 3.17.3 ทำหนังสือเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.17.4 ประสานงานเรื่อง วัน เวลา และวิชาที่สอน
- 3.17.5 เบิกจ่ายค่าตอบแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.17.6 ประเมินผลการปฏิบัติงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 3.17.7 ทำรายงานการสอนของภูมิปัญญาท้องถิ่นเสนอ สำนักงานการ
ประถมศึกษาอำเภอ
- 3.17.8 ทำหนังสือขอขอบคุณภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.18 ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน
เห็นควรมีทุกชั้นตอน เหตุผลคือ
- 3.18.1 เพื่อสรรหาคนที่มีความรู้ ความสามารถ
- 3.18.2 ได้ปฏิบัติในรูปคณะกรรมการร่วมพิจารณาด้วยบุคคล
- 3.18.3 เพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอ
- 3.18.4 ให้การทำงานเป็นขั้นตอน และมีหลักฐานทางราชการ
- 3.18.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งเวลาเตรียมตัวได้ถูกต้องเหมาะสม
- 3.18.6 เป็นค่าตอบแทน ค่าเสียเวลาของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.18.7 ทราบความรู้ ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.18.8 ทราบผลการเรียนการสอน
- 3.18.9 เพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
ครั้งต่อไป
- 3.18.10 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ได้ทราบว่าใช้งบประมาณ
อย่างไรบ้าง
- 3.18.11 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ได้ทราบว่าทางโรงเรียน
ได้ปฏิบัติจริง หรือไม่
- 3.18.12 เพื่อเป็นกำลังใจแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.19 วิธีป้องกัน การที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจสอนไม่ตรงตามเนื้อหาที่กำหนดไว้
คือ ปรึกษาคณะกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนทำการสอนจริง
- 3.20 ถ้าไม่สามารถเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในเนื้อหาที่ไม่
มีความรู้ ความชำนาญได้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีแก้ปัญหาคือ สึกขาคความรู้ และฝึกปฏิบัติตาม
เอกสาร

3.21 โรงเรียนต้องจ่ายเป็นเงิน เป็นค่าตอบแทนให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชิญ โดยจ่ายเป็นเงินสูงกว่าชั่วโมงละ 50 บาท

3.22 สิ่งที่เป็นปัญหาในการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การเบิกจ่ายค่าตอบแทนสูงจาก ค่าซ้ำ

3.23 ในกรณีที่ไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่เป็นปัญหาคือ การเลือกรับรองภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.24 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ทางโรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือ ในเรื่อง การติดต่อประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามระเบียบ

3.25 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน มีความต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน ในเรื่อง การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.26 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน มีความต้องการค่าปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการ ในเรื่อง การจัดการเรียนการสอน

4. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้

4.1 เป็นเพศชาย

4.2 มีอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี

4.3 วุฒิการศึกษา ระดับประถมศึกษา

4.4 มีอาชีพหลัก คือ ทำนา

4.5 มีอาชีพรอง ประกอบกิจการส่วนตัว

4.6 ที่อยู่อาศัย อยู่ในเขตการให้บริการของโรงเรียน

4.7 ประสบการณ์ความชำนาญ และ/ หรือ ผลงานที่เป็นที่รู้จัก หรือ เป็นที่ยอมรับคือ ช่างไฟฟ้า ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า

4.8 รายวิชาที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน คือ ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างตัดผมชายเบื้องต้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการ
 งานและอาชีพ ส่วนใหญ่มีสภาพการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนการปฏิบัติ มีดังนี้

1.1.1 สืบหาสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยดูจากสภาพ
 แวดล้อมความเหมาะสมของท้องถิ่น

1.1.2 ศึกษาหลักสูตร กำหนดรายวิชาให้ผู้เรียนเลือกโดยดูความพร้อม
 ของผู้เรียน และให้ผู้เรียนเลือกวิชาเรียนตามความสนใจของผู้เรียน

1.1.3 คณะครูเข้าประชุมพิจารณา ดำเนินการสำรวจข้อมูลจากชาว
 บ้าน และพิจารณาคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.4 เสนอโครงการ/แผนงาน ต่อผู้บริหารโรงเรียน

1.1.5 ทำหนังสือเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.6 ประสานงานเรื่องวัน เวลา โดยไปติดต่อที่บ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 สอบถามรายละเอียด ศึกษาดูงาน

1.2 มีการกำหนดเกณฑ์การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

1.2.1 มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่สอน

1.2.2 ประสบผลสำเร็จในการทำงาน

1.2.3 มีทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดให้ความรู้

1.2.4 มีเวลาว่างพอที่จะให้กับทางโรงเรียน

1.2.5 เคยให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน

1.2.6 มีความประพฤติดี

1.3 การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน นอกจากคำนึงถึงตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังได้คำนึงถึง

1.3.1 ตัวผู้เรียน เช่น ความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปประกอบอาชีพในอนาคต

1.3.2 หลักสูตร เนื้อหาที่เรียน

1.3.3 สภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น

1.3.4 ความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน

1.3.5 ความพร้อมของครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 ในการพาผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น สถานที่ที่ใช้คือ สถานที่ประกอบการในท้องถิ่น และถ้าเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียนสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอน คือ ห้องเรียน โรงฝึกงานในโรงเรียน

1.5 เกณฑ์การพิจารณาเลือกสถานที่ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนมีดังนี้

1.5.1 เชิญมาสอนที่โรงเรียนพิจารณาจากความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานที่โรงเรียนมี และพิจารณาจากสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนว่ามีความเหมาะสม เอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอน หรือไม่

1.5.2 พาผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นและเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสอนที่โรงเรียน พิจารณาจากความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน และพิจารณาจากความสะดวกและความต้องการของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5.3 พาผู้เรียนไปศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น พิจารณาจากความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ใช้วัสดุ-อุปกรณ์ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่พิจารณาจากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นว่ามีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่จะเรียนหรือไม่

1.6 ครูผู้สอน จะเป็นผู้เลือกสถานที่ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

2. การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ก่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ได้มีการเตรียมการ คือ

2.1.1 เตรียมความพร้อมของครูผู้สอนเอง ในการศึกษาเนื้อหาที่สอน เตรียมเอกสารประกอบการสอน ศึกษาหลักสูตร ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้

2.1.2 เตรียมความพร้อมของผู้เรียน โดยการแจ้งจุดประสงค์ แจ้งสื่อการเรียนที่ผู้เรียนต้องจัดเตรียมมา นัดแนะเวลา สถานที่

2.1.3 เตรียมความพร้อมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแจ้งเนื้อหาที่ต้องสอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เตรียมการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอน ตามแผนการสอน

2.1.4 เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

2.2 มีการจัดเตรียมการเรียนการสอน โดยมีลักษณะ และเกณฑ์การจัดเตรียม ดังนี้

2.2.1 เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน โดยมีเกณฑ์การพิจารณา

2.2.1.1 ความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน

2.2.1.2 สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนมีความเหมาะสม

2.2.1.3 เป็นไปตามความต้องการและความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.2 นำผู้เรียนไปศึกษา ศึกษาน กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น และเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน โดยมีเกณฑ์การพิจารณา

2.2.2.1 ความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน และในท้องถิ่น

2.2.2.2 เป็นไปตามความต้องการและความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3 นำผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้า กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น

2.2.3.1 เป็นไปตามความต้องการและความสะอาดของภูมิปัญญา
ท้องถิ่น

2.3 ครูผู้สอน หรือผู้รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้จัดเตรียมการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยขอคำปรึกษาจากเพื่อนครูในโรงเรียน

3. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.1 ขั้นตอนก่อนดำเนินการสอน

3.1.1.1 แนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.1.2 แจ้งจุดประสงค์

3.1.1.3 แจ้งเนื้อหาให้ผู้เรียนทราบ

3.1.2 ขั้นดำเนินการสอน

3.1.2.1 มีลักษณะการสาธิตประกอบการสอน การแบ่งกลุ่มฝึก
ปฏิบัติงาน

3.1.3 ขั้นสรุปบทเรียน

3.1.3.1 ครูช่วยอธิบายเพิ่มเติม สรุปบทเรียนท้ายชั่วโมง

3.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอน
ในลักษณะการสาธิตประกอบการสอน การแบ่งกลุ่มทำงาน

3.3 การเรียนการสอนในแต่ละครั้งครูผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
ลักษณะ การวัดผล ประเมินผลผู้เรียน การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูช่วยอธิบายเพิ่มเติม
หรือช่วยเสริม ช่วยควบคุมดูแลผู้เรียนและคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

3.4 มีความจำเป็น ที่จะต้องประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะ

3.4.1 เทคนิค วิธีการ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการเรียนการสอน เป็น เทคนิควิธีการแบบเก่า ๆ ล้าสมัย

3.4.2 ผู้เรียนจะได้ปรับความเข้าใจหรือนำไปใช้กับสภาพสังคมหรือใน ชีวิตประจำวันได้

3.4.3 งานซับซ้อนถ้ามีเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยจะดีขึ้นไม่ล่าช้าและ งานมีคุณภาพ

3.5 สามารถประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยครูและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมปรึกษากันนำเทคนิค วิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

4. การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 มีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกครั้ง

4.2 มีการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมการสอน ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอน ผู้ประเมินคือ ครูผู้สอน

4.3 ผลการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเทคนิค วิธีการสอน ที่ดี ผู้เรียนเข้าใจ แต่ยังขาดทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้

4.4 ผลการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เห็นวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากครูสอน ในด้านเทคนิค ขั้นตอนวิธีการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นภาคปฏิบัติ

4.5 ผลการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เห็นแนวทางปรับปรุงวิธีการสอนของ ครูผู้สอน คือ การนำเอาเทคนิควิธีการสอน องค์ความรู้ ประสบการณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มา ประยุกต์ใช้

4.6 มีการประเมินผู้เรียน ด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียน ใช้แบบทดสอบ ตรวจผลงาน ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน ผู้ประเมินคือ ครูผู้สอน

4.7 ผลการประเมินผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ ผู้เรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน มีผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยสนใจเรียน

4.8 ผลการประเมินผู้เรียน ส่วนใหญ่ได้มีการนำผลการประเมินมาปรับพฤติกรรม การสอนของครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ปรึกษากัน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงการสอน ครูผู้สอนช่วยเหลือหาที่ขาดหายไป หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้สอน

4.9 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ได้ผลตรงกับที่วางแผนไว้เป็นบางครั้ง เป็นเพราะ มีผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรียนเท่าที่ควร วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอ

5. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน มีดังนี้

5.1.1 ปัญหาด้านผู้เรียน คือ ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรียน
แนวทางแก้ปัญหา คือ ครูคอยช่วยเหลือ และดูแลเวลามีปฏิบัติงานจริง ครูดึงตัวผู้เรียนที่มีปัญหามาปรับพฤติกรรม ว่ากล่าวตักเตือน ครูวางแผนปรับวิธีการสอนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใหม่

5.1.2 ปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้
แนวทางแก้ปัญหา คือ ครูช่วยสอนเสริม และช่วยสรุปบทเรียน
อีกครั้งหนึ่งตอนช่วงทำชั่วโมงเรียน

5.1.3 ปัญหาด้านการให้การสนับสนุนจากทางโรงเรียนคือ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอ งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์และใช้จ่ายทั่วไปไม่เพียงพอ
แนวทางแก้ปัญหา คือ จัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม จัดวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานเท่าที่มีอยู่จริง ให้ผู้เรียนใช้เครื่องมือคนละครั้ง ผู้เรียนเตรียมสื่อการเรียนมาเอง

5.2 สิ่งที่ต้องปรับปรุงในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนคืองบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ความสนใจเรียนของผู้เรียน และวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน

5.3 งบประมาณค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกไม่เพียงพอความต้องการของโรงเรียน ปัญหาดังกล่าวโรงเรียนได้ดำเนินการแก้ปัญหา คือ ขอความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนใด ๆ ลดเนื้อหาที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นลง และเฉลี่ยค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ได้รับจัดสรรจริง

5.4 ระเบียบการเบิกจ่ายค่าตอบแทน เป็นปัญหา คือ ขั้นตอนการเบิกจ่ายยุ่งยากล่าช้า เสียเวลา ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้ดำเนินการแก้ปัญหา โดยชี้แจงให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทราบ

5.5 เมื่อมีปัญหากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ได้ปรึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. ความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.1 การเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีความจำเป็นต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะ ครูไม่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่จะสอน ขาดทักษะในการปฏิบัติงาน ไม่มีประสบการณ์ในการสอนงานอาชีพ ไม่ได้สอนตรงกับสาขาหรือวิชาเอกที่จบมา

6.2 ปัจจุบันด้าน งบประมาณ และด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติที่มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของครูและผู้เรียน จะเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

6.3 ต้องการการสนับสนุนจากผู้บริหาร ในด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย และนโยบายให้การสนับสนุน

6.4 ต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติ คือ มีทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ และ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่สอน

6.5 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ต้องการให้เกิดผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต

6.6 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ต้องการให้โรงเรียนสนับสนุนช่วยเหลือในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน และการเบิกจ่ายค่าตอบแทน

6.7 ต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ในเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการอบรมงานอาชีพ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสรุปตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานภาพส่วนตัวของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้

- 1.1 เป็นเพศชาย
- 1.2 มีอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี
- 1.3 วุฒิมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา
- 1.4 อาชีพหลัก ทำนา
- 1.5 อาชีพรอง ประกอบกิจการส่วนตัว
- 1.6 ที่อยู่อาศัย อยู่ในเขตการให้บริการของโรงเรียน
- 1.7 ประสบการณ์ ความชำนาญ และ/หรือ ผลงานที่เป็นที่รู้จักหรือ เป็นที่ยอมรับ คือ ช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร และช่างตัดผม
- 1.8 วิชาชีพที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน คือช่างเดินสายไฟฟ้าในอาคาร ช่างตัดผมชายเบื้องต้น

2. ปัญหาและความต้องการของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 การเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ประสบปัญหา คือ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน หรือสื่อการเรียนไม่เพียงพอกับผู้เรียน ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อสนใจเรียนเท่าที่ควร

2.2 แนวทางแก้ปัญหาที่พบ คือ ใช้วัสดุ - อุปกรณ์ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่ แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ให้ผู้เรียนจัดเตรียมสื่อการเรียนมาจากบ้าน

2.3 สิ่งที่ต้องการ ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ คือ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน หรือสื่อการเรียนของผู้เรียน

2.4 ในอนาคต ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดให้การศึกษา เพื่อต้องการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถในการสาธิตอาชีพ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อมูลจากการสังเกตการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ สามารถสรุปตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมของสถานที่เรียน

สภาพแวดล้อมของสถานที่เรียน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

- 1.1 สะอาด
- 1.2 การจัดแต่งสถานที่ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน
- 1.3 มีแสงสว่างที่เพียงพอ
- 1.4 อากาศถ่ายเทสะดวก
- 1.5 มีจำนวนโต๊ะเก้าอี้ เพียงพอ

โดยภาพรวมแล้ว มีสภาพแวดล้อมของสถานที่เรียนอยู่ในระดับดี ในเรื่อง ความสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ และมีอากาศถ่ายเทที่ดี มีสภาพแวดล้อมของสถานที่เรียน อยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง การจัดแต่งสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และมีจำนวนโต๊ะเก้าอี้เพียงพอ

2. ลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน

2.1 ชั้นประเมินก่อนสอน

ชั้นประเมินก่อนสอน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

2.1.1 ไม่มีการวัดผลผู้เรียนก่อนเรียน

2.1.2 ไม่มีการแจ้งให้ผู้เรียนทราบผลการประเมิน

โดยภาพรวมแล้ว ลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในชั้นประเมินก่อนสอนอยู่ในระดับพอใช้ ในเรื่องการแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบผลการประเมิน และอยู่ในระดับต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการวัดผลผู้เรียนก่อนเรียน

2.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

2.2.1 การแนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.2 การแจ้งวัตถุประสงค์การเรียน

2.2.3 การใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน

2.2.4 ใช้วิธีเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน

2.2.5 มีการเข้าใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจในบทเรียน

โดยภาพรวมแล้ว มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในชี้นำเข้าสู่บทเรียนอยู่ในระดับดีในเรื่อง การแจ้งวัตถุประสงค์การเรียน การใช้วิธีเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน การเข้าใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจในบทเรียน อยู่ในระดับปานกลางในเรื่องการใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน และมีการแนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับพอใช้

2.3 ชั้นดำเนินการสอน

ชั้นดำเนินการสอน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

- 2.3.1 การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียน
- 2.3.2 เสนอเนื้อหาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ
- 2.3.3 ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.3.4 ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสาธิต
- 2.3.5 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม
- 2.3.6 ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี
- 2.3.7 กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
- 2.3.8 กระตุ้นให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย
- 2.3.9 ครูช่วยอธิบาย/ตอบข้อซักถามผู้เรียน

โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในชั้นดำเนินการสอนอยู่ในระดับดี ในเรื่องมีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียน เสนอเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนและ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม ครูช่วยอธิบาย/ตอบข้อซักถามผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลางในเรื่องมีการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย และครูกับภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสาธิตอยู่ในระดับพอใช้

2.4 ชั้นสรุปทเรียน

ชั้นสรุปทเรียน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

- 2.4.1 มีการสรุปทเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามเนื้อหา
- 2.4.2 ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสรุป
- 2.4.3 ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุป

โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในชั้นสรุปทเรียน อยู่ในระดับปานกลางในเรื่องมีการสรุปทเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามเนื้อหา และ อยู่ในระดับพอใช้ในเรื่องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุป และครูกับภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันสรุป

2.5 ชั้นการประเมินหลังเรียน

ชั้นการประเมินหลังเรียน ส่วนใหญ่มีสภาพดังนี้

2.5.1 มีการวัดผลผู้เรียนหลังจบบทเรียน

2.5.2 ให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนหลังจากจบบทเรียน

2.5.3 มีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยภาพรวมแล้วมีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในชั้นการประเมินหลังเรียน อยู่ในระดับดีในเรื่องมีการวัดผลผู้เรียนหลังจบบทเรียน ให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนหลังจากจบบทเรียน และมีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับพอใช้

3. ลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนกล้าแสดงออกหน้าชั้นเรียน

3.2 ผู้เรียนซักถามปัญหาหรือข้อสงสัย

3.3 ผู้เรียนให้ความสนใจในบทเรียน

3.4 ผู้เรียนปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้

3.5 ผู้เรียนใช้สื่อการเรียนได้

3.6 ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

3.7 ผู้เรียนตอบคำถาม

3.8 ผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียน

โดยภาพรวมแล้ว มีลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนอยู่ในระดับดี ในเรื่อง ผู้เรียนปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ อยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง ผู้เรียนกล้าแสดงออกหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนตอบคำถาม ผู้เรียนซักถามปัญหาหรือข้อสงสัย ผู้เรียนให้ความสนใจในบทเรียน ผู้เรียนสามารถใช้สื่อการเรียนได้ ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนอยู่ในระดับพอใช้

4. ลักษณะบุคลิกภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 4.1 ใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้อง
- 4.2 พูดเสียงดัง ฟังชัด
- 4.3 อิ่มอัมแจ่มใส
- 4.4 ชักถามผู้เรียน
- 4.5 ใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้น
- 4.6 จัดสื่อการเรียนเฟื่องพอกับจำนวนผู้เรียน
- 4.7 เอาใจใส่ผู้เรียนทั่วถึง
- 4.8 ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี

โดยภาพรวม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะบุคลิกภาพอยู่ในระดับดี ในเรื่องใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้อง พูดเสียงดังฟังชัด อิ่มอัมแจ่มใส อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องชักถามผู้เรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้น จัดสื่อการเรียนเฟื่องพอกับจำนวนผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนทั่วถึง ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เพื่อศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีประเด็นที่น่าสนใจ
อภิปรายดังนี้

1. ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชา
การงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 36 - 40 ปี
ระดับความรู้ ระดับปริญญาตรี มีอายุราชการอยู่ในช่วง 11 - 15 ปี ปฏิบัติหน้าที่ หรือดำรง
ตำแหน่ง ครูปฏิบัติการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ แขนงวิชางานช่างพื้นฐาน ประสบการณ์
หรือระยะเวลาที่เคยรับผิดชอบสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ใน
ช่วงระยะเวลา 2 - 4 ปี มีประสบการณ์ในการเข้าประชุม/อบรม/สัมมนา เกี่ยวกับการสอน
กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ความหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533) ในเรื่องการอบรมครูผู้สอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ โดยหน่วยงานที่จัดให้การอบรม
คือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด แต่ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม หรือประชุมสัมมนา
เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก่อน นอกจากรับผิดชอบสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพแล้ว
งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียน คือ งานอาคารสถานที่ และโดยส่วนใหญ่ครูจะ
ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน ให้เป็นผู้รับผิดชอบสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครูส่วนมากมีอายุอยู่ในระหว่าง 36-40 ปี เป็นวัยที่มี
วุฒิภาวะสูงในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบ (เพื่อลักษณะ ไซยรังสี, 2532)
ประกอบกับมีอายุราชการเป็นครูอยู่ในช่วง 11-15 ปี ซึ่งนับว่าได้สั่งสมประสบการณ์ในการสอน
ไว้มากพอสมควร จึงคาดว่าจะสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในเรื่องการเรียน
การสอนให้เกิดผลดีได้ นอกจากนี้ ส่วนมากยังมีประสบการณ์สอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพมาแล้ว
2 - 4 ปี อย่างไรก็ตาม ครูส่วนมากต้องสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพเนื่องจากได้รับมอบ
หมายจากผู้บริหาร มิได้สอนโดยความสมัครใจ หรือสอนเพราะมีความรู้ ความชำนาญทางด้านนี้

โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักขณา สมเชื้อ (2524) และภิรมย์ ศรีเพชร (2527) ซึ่งพบว่า ครูส่วนมากต้องสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เพราะความจำเป็น ไม่ได้สมัครใจสอน หรือสอนเพราะมีความรู้ ความชำนาญในเนื้อหางานต่าง ๆ อย่างแท้จริง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูขาดเจตคติที่ดีต่อการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เนื่องจากต้องสอน เพราะความจำเป็น ไม่มีความถนัด อาจทำให้ครูปล่อยปละละเลยหรือสอนแบบผ่าน ๆ ไป ไม่เอาใจใส่ในการสอนเท่าที่ควร (ช่อทิพย์ ธรรมรักษ์, 2529) เนื่องจากการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพเป็นกลุ่มวิชาที่เน้นการฝึกปฏิบัติ และฝึกทักษะกระบวนการในการทำงาน หากครูไม่มีความรู้ ความชำนาญในเนื้อหาที่ต้องสอนอย่างเพียงพอ ขาดการฝึกอบรม การประสานงานกับบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนและชุมชน ชูชำนาญในท้องถิ่น ก็อาจทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้ครูในโรงเรียนประถมศึกษาโดยส่วนมาก มักจะจบจากสาขาประถมศึกษาหรือสาขาอื่น ๆ ซึ่งมีส่วนน้อย ดังนั้นครูมักจะเลือกสอนกลุ่มวิชา หรือรายวิชาที่ตนเองถนัดมากกว่ากลุ่มวิชาอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชา ที่ครูสอนมากที่สุดคือ กลุ่มทักษะ ส่วนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ครูจัดลำดับไว้เป็นลำดับสุดท้าย (ประยงค์ จินดาวงศ์, 2528)

จากการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก่อนเลย ซึ่งสาเหตุดังกล่าว อาจเป็นผลให้ครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร โดยเฉพาะกระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าในด้านการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ในการจัดเรียนการสอนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น ๆ มาก่อน ดังที่ De Kiffer (1985) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ การใช้สื่อการเรียนการสอนว่า ครูผู้สอนควรที่จะต้องศึกษาสื่อการเรียนการสอนจนเป็นที่เข้าใจและใช้เป็นก่อน ที่จะใช้จริง ๆ จะเป็นการดียิ่ง เพื่อให้การดำเนินการใช้สื่อการเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการสอนเรื่องนั้น ๆ ได้ง่าย

จากการวิจัยพบว่า จำนวนครูที่รับผิดชอบสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนทั้งหมดอยู่ในช่วง 1 - 2 คน แต่รายวิชาในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียน และเลือกเรียนมีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น ดังนั้นการที่ครูจะสามารถสอนได้ทุกเนื้อหาวิชา จึงเป็นสิ่งที่ยากทำได้ยาก จากการวิจัยพบว่า จำนวนครูที่มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาต่าง ๆ ที่กำหนดในหลักสูตร มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนได้แก้ปัญหาดังกล่าว โดยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาช่วยสอน แต่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่มีการทำทะเบียนรายละเอียด เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเชิญมาสอนได้ไว้ก่อน เป็นผลให้ครูผู้สอนไม่มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะเชิญมาใช้ในการเรียนการสอน จากการวิจัยพบว่า สาเหตุประการหนึ่ง เนื่องมาจากครูผู้สอนไม่เคยผ่านการฝึกอบรม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมาก่อน เป็นผลให้ครูผู้สอนไม่ทราบกระบวนการ หรือขั้นตอนในการสำรวจข้อมูลรายละเอียด เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่น ที่สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนะแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนไว้ว่า ควรมีการสำรวจให้ทราบว่า ในท้องถิ่นนั้นมีใครบ้าง ที่มีอาชีพ การงาน ความรู้ และความสามารถเหมาะสมที่จะเชิญมาช่วยสอน ในวิชาต่าง ๆ ได้ จากนั้นครูจัดทำแบบสำรวจ จดชื่อ ที่อยู่ เนื้อหาวิชาที่ต้องการให้สอน วัน เวลาที่จะเชิญมาสอน เพื่อที่จะได้นำมาเก็บไว้เป็นข้อมูลในการวางแผนเชิญบุคคลในท้องถิ่น แค่นี้ ๆ

จากที่กล่าวมาขอสรุปได้ว่า แม้ครูจะมีความพร้อมทางด้านประสบการณ์ในการสอน วิชาอื่น มีคุณวุฒิที่เหมาะสม แต่หากขาดทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญในเนื้อหาเฉพาะงาน ขาดบุคลากรและการประสานงานที่ดี ขาดการประสานงานเชิญผู้รู้ ผู้ชำนาญการมาช่วยสอนแล้ว ก็อาจจะทำให้การเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ไม่บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้เท่าที่ควร

2. การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า มีการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนที่มีการใช้ในการเรียนการสอน ประมาณ 1 - 4 สัปดาห์ และในการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ก็มีการศึกษาถึงระเบียบการเชิงวิชาการภายนอกประกอบด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มีขั้นตอนการปฏิบัติการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นโดยศึกษาจากสภาพแวดล้อม ความเหมาะสมของท้องถิ่น ศึกษาหลักสูตร กำหนดรายวิชาให้ผู้เรียนเลือกเรียน โดยดูความพร้อมของผู้เรียน และให้ผู้เรียนเลือกวิชาเรียนตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสอดคล้องกับ รายงานการสัมมนาของนิสิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) เรื่อง "ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชวนพัฒนาการประถมศึกษาได้อย่างไร" ซึ่งได้สรุปวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และจะได้จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถของผู้เรียน

ประเด็น คณะครูเข้าประชุมพิจารณา ดำเนินการสำรวจข้อมูลจากชาวบ้านหรือเพื่อนครูที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งบุคคลดังกล่าว จะเป็นบุคคลที่ให้ข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีที่สุด เมื่อได้ข้อมูลแล้วก็ร่วมพิจารณาคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น หลังจากนั้นเสนอโครงการ/แผนงานต่อผู้บริหารโรงเรียน เมื่อได้รับการอนุมัติหรือยินยอมแล้ว ก็ทำหนังสือเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการประสานงานเรื่องวัน เวลา โดยไปติดต่อหรือไปที่บ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สอบถามรายละเอียดศึกษาดูงาน ซึ่งตรงจุดนี้ก็จะช่วยให้ครูผู้สอนได้มีการวางแผน ร่วมปรึกษาหารือกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวสอดคล้องกับแนวดำเนินการ การเชิงวิชาการภายนอก หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่ได้ระบุไว้ว่า ควรได้มีการสำรวจหารายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวิชาการภายนอก หลังจากนั้นก็ติดต่อวิชาการ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำเป็นหนังสือจากโรงเรียน เชิญเป็นลายลักษณ์อักษร หรืออาจติดต่อเป็นการส่วนตัวโดยครู หรือตัวแทนผู้เรียน เพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ วิชาการ ตลอดจนวางแผนร่วมกันอย่างคร่าว ๆ

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่าในการดำเนินการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้กำหนดเกณฑ์การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือคุณสมบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ต้องเป็นผู้ มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องที่สอน ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการพิจารณาในการเชิดชูวิทยากร ของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่ได้กล่าวว่า ควรได้พิจารณาว่า วิทยากรที่เชิดชู เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ความชำนาญเกี่ยวกับ เนื้อหาที่จะสอนจริง ๆ เป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในเรื่อง หรือสาขาวิชานั้น ๆ

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน นอกจากคำนึงถึงตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังได้คำนึงถึง ตัวผู้เรียน ในด้านความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงว่า ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สแตนลีย์ (Staley, 1970) ที่ได้กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับการงานและอาชีพ ควรเน้นเรื่องความรู้ และลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเตรียมอาชีพต่าง ๆ ที่จัดลงในหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ ทั้งเป็นการเตรียมอาชีพให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ว่าตนมีโอกาสดำรงงานนั้นได้ และจะมีอนาคตอย่างไร นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า แล้วควรได้คำนึงถึง หลักสูตรเนื้อหาที่จะเรียน สภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

จากการวิจัยพบว่าโดยส่วนใหญ่ ครูผู้สอน เป็นผู้เลือกสถานที่ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่จะเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียนและเลือกใช้ห้องเรียนเป็นสถานที่ในการเรียนการสอน ซึ่งในการเลือกสถานที่ดังกล่าวก็ได้มีการพิจารณาถึงความพร้อมด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานที่โรงเรียนมี และพิจารณาจากสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนว่ามีความเหมาะสม เอื้ออำนวยในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร ซึ่งการพิจารณาดังกล่าว ครูผู้สอนจะต้องมีความรอบคอบ และคำนึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมถึงตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย และจากการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนได้ร่วมพิจารณาปรึกษากับคณะครูในโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียน ด้วย

3. การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่าก่อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เตรียมความพร้อมของตนเอง ในการศึกษาเนื้อหาที่สอน เตรียมเอกสารประกอบการสอน ศึกษาหลักสูตร ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้และที่สำคัญก็คือ ศึกษาระเบียบการเชิงวิทยากรภายนอก เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ ซึ่งการเตรียมการดังกล่าว สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) ที่ได้กล่าวถึง การเตรียมตัวของครู ในการดำเนินการเชิงวิทยากรภายนอกว่าครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบ ควรได้ศึกษาเนื้อหาและจุดประสงค์ของเรื่องที่ต้องการให้วิทยากรสอน จัดเตรียมสื่อการสอนที่จะใช้ประกอบการบรรยายหรือสาธิต

นอกจากนี้จากการวิจัย พบว่า มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน โดยการจัดจุดประสงค์การเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น แจ้งสื่อการเรียนที่ผู้เรียนต้องจัดเตรียมมานัดแนะเวลา สถานที่ การเตรียมการดังกล่าว ส่วนหนึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน มีเป้าหมายในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) ที่ได้กล่าวถึง การเตรียมตัวผู้เรียนในการดำเนินการเชิงวิทยากรภายนอกว่า ควรให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเชิงวิทยากร และศึกษาเนื้อเรื่องไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความพร้อมในการเรียน

เตรียมความพร้อมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแจ้งเนื้อหาที่ต้องสอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เตรียมการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอน ตามแผนการสอน ซึ่งการเตรียมการดังกล่าว ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนจะมีการติดต่อ ประสานงาน ในเรื่องวัน เวลา สถานที่ รวมถึงเทคนิค วิธีการสอนต่าง ๆ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อที่จะให้มีอุปสรรคน้อยที่สุด จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การติดต่อประสานงาน ระหว่างครูกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น ประสพผลสำเร็จ คุ่มค่ากับเวลา และเนื้อหาความรู้

ที่ผู้เรียนจะได้รับ ซึ่งการประสานงานนี้ครูอาจเป็นผู้ประสานเอง หรือเพื่อนครูในโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานให้ ในบางเรื่อง บางชั้นตอนก็ได้ โดยปกติแล้วเมื่อครูตกลงจะเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนในเนื้อหาวิชาที่ต้องการแน่นอนแล้ว ก่อนจะถึงวัน เวลา ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมาสอนครูจำเป็นต้องคิดถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาจติดต่อเป็นการส่วนตัว ถามความสมัครใจ ให้ข้อมูลรายละเอียดแตกต่าง ๆ แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วัน เวลา ที่จะเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน เรื่องที่ต้องการให้สอน ตลอดจนชั้นเรียนที่จะสอน พร้อมทั้งวางแผนงานร่วมกันอย่างคร่าว ๆ ต่อมาจึงติดต่อเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ โดยมีหนังสือจากโรงเรียนเชิญไปเป็นลายลักษณ์อักษร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2524)

จากการวิจัยพบว่า มีการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน การเตรียมการดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบ ควรได้มีการพิจารณาร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) ที่ได้กล่าวว่า ควรได้มีการจัดเตรียมสถานที่ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการสอนที่ต้องใช้ประกอบการบรรยายหรือสาธิต ให้อยู่ในสภาพที่พร้อม ตามหลักความพร้อม (Principle of Readiness) ในด้านการใช้สื่อการสอน ของ อีริกสัน และเคิร์ล (Erickson & Curl, 1972) ที่ได้กล่าวว่า ครูต้องเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อให้กับผู้เรียน โดยการแนะนำ หรือทำให้นักเรียนเข้าใจในการเข้าร่วม หรือปฏิบัติกิจกรรมคอนเท้น อย่างไรเป็นต้น

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า มีการจัดเตรียมการเรียนการสอน โดยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียนโดยพิจารณาความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนมีความเหมาะสม และเป็นไปตามความต้องการ และความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการนำผู้เรียนไปศึกษา ดูงาน กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น และเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนที่โรงเรียน โดยพิจารณาความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน และในท้องถิ่น และเป็นไปตามความต้องการและความสะดวกของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ

รายงานการสัมมนาของนิสิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(2534) ซึ่งได้สรุปวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า ควรได้สำรวจข้อมูลอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และสำรวจถึงความพร้อมของสถานที่ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นในโรงเรียน หรือสถานที่ประกอบอาชีพในชุมชนก็ได้

4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

ขั้นประเมินก่อนสอน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการวัดผลผู้เรียนก่อนเรียน และไม่มีการแจ้งให้ผู้เรียนทราบผลการประเมิน ประเด็นดังกล่าว อาจเกิดจากการที่ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนไม่เคยมีประสบการณ์ในการสอนวิชานี้มาก่อน และจากการวิจัยพบว่า สาเหตุที่ครูต้องรับผิดชอบต่อสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เนื่องจากได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน ไม่ได้รับผิดชอบต่อสอนด้วยความสมัครใจ หรือสำเร็จ การศึกษามากทางด้านสาขานี้โดยตรง จึงเป็นผลให้ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน จึงไม่สามารถที่จะตรวจสอบความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐานของผู้เรียนก่อนสอนได้ และจากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนมาก่อน อาจเป็นผลให้ครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการ หรือขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เท่าที่ควร

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูจึงวัดดูประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบ มีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน มีการเร้าใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจ

ใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน และมีการแนะนำตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวค่อนข้างมีผลต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะ ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน หรือเห็นความสำคัญในเรื่องที่จะเรียนแล้วค่อนข้างที่จะเป็นไปได้ยากในการที่จะจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ ดังนั้นครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าความสนใจหรือการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียน และเกิดความอยากเรียน และรวมถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ หรือขั้นตอนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนการสอน ส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนในขั้นตอนการสอน มีการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียนมีการเสนอเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนเน้นภาคปฏิบัติ ใช้วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสม สำหรับการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เนื่องจากกลุ่มวิชานี้ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะ และกระบวนการทำงาน ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงควรมุ่งให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง เน้นประโยชน์การนำไปใช้ และความมีใจรักในงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และทำงานด้วยตนเอง ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นประเด็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

อนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านอย่างลึกซึ้ง แต่ไม่อาจเชี่ยวชาญในเรื่องวิธีสอน หรือการสื่อความหมาย การถ่ายทอดความรู้ ครูจึงอาจต้องทำความเข้าใจกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนอย่างคร่าว ๆ ก่อน เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นไปอย่างราบรื่น และนำเสนอใจ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ในการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะ การวัดผล ประเมินผลผู้เรียน การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูช่วยอธิบายเพิ่มเติมหรือช่วยเสริม ช่วยควบคุมดูแลผู้เรียนและ

คอยอ่านข้อความสะดวกรต่าง ๆ และที่สำคัญครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบต้องพยายามทำตัวเหมือนผู้เรียนคนหนึ่งในการศึกษาหาความรู้ สังเกตการสอน เพื่อสร้างความศรัทธาให้กับผู้เรียนในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีความศรัทธาในตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสอนในลักษณะการสาธิต แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญในเรื่องที่ตนได้ทำอยู่จริง แต่อาจไม่คุ้นเคยกับเรื่องการอธิบาย การวางแผนการเรียนการสอน เพราะในชีวิตจริงมิได้คุ้นเคยกับการสอนเหมือนครู หรือบุคคลบางอาชีพ ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมักสอนสิ่งที่ตนรู้ โดยการสาธิตขั้นตอนการทำงานให้ผู้เรียนดู แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือคอยดูแลให้คำแนะนำในการทำงานแก่ผู้เรียนวิธีการสอนของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว จึงสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาการทำงานและอาชีพที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าการสอนทฤษฎี และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังสอน ลักษณะบุคลิกภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่ ใช้ภาษาชัดเจนถูกต้อง พูดเสียงดังฟังชัด อุ่มอัมแจ่มใส ชักถามผู้เรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้นเข้าใจให้ผู้เรียนทั่วถึง ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนหลายวิธี ซึ่งตรงกับคำแนะนำของไฮนริค, โทเลนดา และรัสเซล (Heinrich Robert ; Molenda, Michael ; and Russel James D., 1989) ที่ได้แสดงความคิดของนักโสตทัศนศึกษา (AV Showmanship) โดยสรุปว่าไม่ควรพูดหรือแสดงกริยาที่ไม่เหมาะสม สนใจผู้เรียนตลอดเวลา ควรมีเรื่องซ้ำชั้นแทรกบ้าง ใช้สื่อการสอนให้สัมพันธ์และสอดคล้องอย่างเป็นลำดับ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเทคนิค วิธีการสอนที่ดี ผู้เรียนเข้าใจ แต่ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยสนใจเรียนเท่าที่ควร สาเหตุส่วนหนึ่งอาจเกี่ยวกับการใช้ภาษาสื่อสารของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ ในการสื่อสารโดยทั่วไปในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสารติดต่อธุรการงาน แต่เมื่อต้องมาใช้ภาษาไทยในการให้ความรู้กับผู้เรียนจึงอาจจะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร หากพิจารณาตามทฤษฎีการสื่อสารของ ชนรมม์ (Schramm, 1954 อ้างถึงใน กิคานันท์ มลิทอง, 2536) แล้ว ชนรมม์ กล่าวว่า การสื่อความหมายจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ส่งและผู้รับทั้งสองฝ่ายต้องมีประสบการณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกัน จึงจะสามารถเข้าใจความหมายที่สื่อสารกันได้ดี แต่เมื่อมองย้อนกลับมา

ในการวิจัยครั้งนี้ การปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้เรียน ไม่เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของ ชแรมม์ กล่าวคือ ส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัยอยู่ในท้องถิ่น เขตการให้บริการของทางโรงเรียน มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอายุอยู่ในช่วง 31- 40 ปี การใช้ภาษาไทยสื่อสารอาจไม่คล่อง จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสารกับผู้เรียนได้ และยิ่งไปกว่านั้นการจัดการเรียนการสอนที่มีการให้ครูผู้สอนมีการสอนภาคทฤษฎีไปก่อน จึงก่อให้เกิดปัญหาในลักษณะที่ภาคทฤษฎีที่ครูสอน และภาคปฏิบัติที่ภูมิปัญญาสอนไม่สอดคล้องกัน หรือมีการสื่อความหมายที่แตกต่างกันอาจก่อให้เกิดความสับสนกับผู้เรียนได้ ซึ่งในกรณีนี้ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีการปรึกษาหารือกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการสื่อความหมาย รวมทั้งครูผู้สอนเองควรที่จะให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ใช้ภาษาท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ เกิดความไม่ประหม่า รวมทั้งครูผู้สอนควรได้ศึกษาการใช้ภาษาถิ่นด้วยเพื่อสะดวกในการติดต่อกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ขั้นสรุปบทเรียน ส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียน การสอนในขั้นสรุปบทเรียน มีการสรุปบทเรียนอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนตามเนื้อหา ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ครูผู้สอนจะช่วยสรุปบทเรียน หรืออธิบายเพิ่มเติม ในประเด็นที่ผู้เรียนสงสัย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้กล่าวถึง ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) กล่าวว่า กรณีที่ วิทยาการไม่ได้สรุป หรืออาจสรุปได้ไม่ชัดเจน ครูควรช่วยสรุปในเนื้อหาที่วิทยาการบรรยาย ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบที่ทำได้เหมือนผู้เรียนคนหนึ่ง สามารถสังเกตการสอนได้ตลอดเวลาว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนเป็นอย่างไรบ้าง เนื้อหาส่วนใดยังไม่ได้สอน และที่สำคัญต้องคิด อยู่เสมอว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ จะสอนเน้นแค่ภาคปฏิบัติ ดังนั้นครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบต้องมีบทบาทร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นตรงส่วนนี้พอสมควร ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการวิจัย ครูส่วนมากได้เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรึกษาหารือ หรือสอนเพิ่มเติม ในกรณีที่ปัญหาในเรื่องการสอนหรือมีความจำเป็น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูมีความตั้งใจในการที่จะปรับปรุงการสอนของคนให้ได้ผลสมบูรณ์มากที่สุด เพราะบางครั้งการติดต่อเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนทำได้ลำบาก มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ่งยาก บางครั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่างตรงตาม

ที่ครูต้องการ นอกจากมีความคุ้นเคยเป็นการส่วนตัว ก็จะทำให้การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสะดวกขึ้น นอกจากนี้ การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรึกษา มีผลดีต่อครูและผู้เรียน เพราะจะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชักถามข้อสงสัย เพื่อปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ ซึ่งการปรับปรุงงานนี้ หมายถึง การปรับปรุงผลงานและกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

ขั้นการประเมินหลังเรียน มีลักษณะการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนในขั้นการประเมินหลังเรียน มีการวัดผลผู้เรียนหลังจบบทเรียน ให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนหลังจากจบบทเรียน และมีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) กล่าวว่า ครูผู้สอน ควรได้ประเมินผลความรู้ที่ได้รับจากวิทยากร โดยใช่วิธีการประเมินผลการเรียนการสอนโดยทั่วไป ซึ่งต้องใช้วิธีการประเมินหลาย ๆ วิธีเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนโดยดูจากจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากการวิจัย ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า มีความจำเป็น ที่จะต้องประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเทคนิค วิธีการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ เป็นเทคนิค วิธีการแบบเก่า ๆ ถ้าสมัยงานซับซ้อน ถ้ามีเครื่องมือที่ทันสมัยมาช่วยจะดียิ่งขึ้น ไม่ล่าช้าและงานมีคุณภาพ ซึ่งครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า สามารถประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่ให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้โดยปรึกษา นำวิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปรับหรือนำไปใช้กับสภาพสังคม หรือในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งประเด็นความคิดเห็นดังกล่าว อาจเกิดจากความไม่เข้าใจของครูผู้สอน เกี่ยวกับลักษณะและวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น มาก่อนเลย ดังที่ วิชิต นันทสุวรรณ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลในท้องถิ่น ได้ใช้สติปัญญาของตน ในการสั่งสมความรู้ และกลั่นกรองประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอด จนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น การคงอยู่ขององค์ความรู้ในท้องถิ่นนั้น มีการรับและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกครั้ง โดยมีการประเมินตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเมินตัวผู้เรียน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่การประเมินตัวภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการสอน โดยได้ดำเนินการระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอน ผู้ประเมิน คือ ครูผู้สอน จากผลการประเมินตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเทคนิค วิธีการสอนที่ดี ผู้เรียนเข้าใจ และมีบุคลิกภาพที่ดีในเรื่องการใช้ภาษาชัดเจน ถูกต้อง ชูคเสียงดังฟังชัด สัมผัสแจ่มใส ซึ่งจากผลการประเมินทำให้ครูผู้สอนเห็นวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากที่ตนเองสอน ในด้านเทคนิค ขั้นตอนวิธีการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสอนเน้นภาคปฏิบัติ ผลการประเมินทำให้เห็นแนวทางปรับปรุงวิธีการสอน คือ การนำเอาเทคนิควิธีการสอน องค์ความรู้ ประสบการณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ จากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในเนื้อหาที่ครู ไม่มีความรู้ ความชำนาญเพียงพอนั้น ครูจะได้รับประโยชน์ในส่วนนี้คือ ได้รับความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติ เทคนิควิธีการผลิตผลงาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในบางเรื่องอย่างลึกซึ้ง เพราะได้คลุกคลี หรือปฏิบัติงานในด้านนี้อยู่เสมอจนเกิดทักษะ เมื่อมาสอนหรือสาธิตให้ผู้เรียนดู จึงกระทำด้วยความคล่องแคล่ว ถูกต้องตามขั้นตอน และบางส่วนมักจะมีเคล็ดลับ หรือเทคนิคเฉพาะตัวในการผลิตชิ้นงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ประณีตสวยงาม คงทนถาวร และใช้เวลาในการผลิตน้อย เทคนิคเหล่านี้บางครั้งครูอาจไม่มี หรือคาดไม่ถึง การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีส่วนช่วยเสริมความรู้ด้านทฤษฎีจากการปฏิบัติจริงด้วยเทคนิค และวิธีการที่ถูกต้องรวดเร็วจากผู้ชำนาญงาน ในขณะนี้ผู้เรียนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง และในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอน ครูผู้สอนก็สามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ไปพร้อม ๆ กับผู้เรียนได้ด้วย ซึ่งจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูได้รับประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านความรู้ จากการฝึกปฏิบัติงานตามที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนหรือสาธิต นอกจากนี้ภายหลังจากที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนแล้ว ครูเองก็อาจทำหน้าที่คอยสรุปหรืออธิบายเพิ่มเติม หรือเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในบางเรื่องได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากบางครั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจสื่อความหมายหรืออธิบายได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

จากการวิจัยพบว่า ผลการประเมินผู้เรียน ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ ผู้เรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน มีส่วนน้อยที่ไม่ค่อยสนใจเรียน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เหมือนการใช้สื่อบุคคลมาช่วยอธิบายหรือแสดงออกในสิ่งที่เขามีประสบการณ์ มีความรู้ ความชำนาญ ซึ่งอาจเนื่องมาจากได้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำจนพัฒนาเป็นทักษะ การอภิปราย หรือการสอนปฏิบัติ จึงมาจากประสบการณ์ตรง ที่ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน หรือเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ผู้เรียน ยังจะได้พัฒนาความสามารถในการทำงานของตนเองให้สูงขึ้น เนื่องจากได้ฝึกฝนกับผู้อื่น ทำได้จริง ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากได้เปลี่ยนผู้สอน ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นตั้งใจเรียนมากขึ้น

และจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า ในชนบทผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษายังมีเป็นส่วนน้อย ส่วนมากจะอยู่กับบ้านช่วยเหลือครอบครัวประกอบอาชีพในท้องถิ่น หรือเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองในรูปแบบของการขายแรงงานไร้ฝีมือ สภาพดังกล่าวหากมีการจัดให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกพื้นที่แล้ว และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้แล้ว อาจทำให้ผู้เรียนใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้น ประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาฝีมือจนสามารถสร้างงาน สร้างรายได้เลี้ยงตัวเอง ครอบครัว อยู่ในท้องถิ่นได้ตามอัธยาศัยในอนาคต โดยไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นไปขายแรงงานไร้ฝีมือตามเมืองใหญ่ ๆ

จากการวิจัย พบว่า ผลการประเมินผู้เรียน ส่วนใหญ่ได้มีการนำผลการประเมินมาปรับพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ร่วมปรึกษากัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการสอน ครูผู้สอนช่วยเสริมเนื้อหาที่ขาดหายไป หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้สอน จากผลการวิจัย จะเห็นว่า มีการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นครั้งต่อไปซึ่งสอดคล้องกับการประเมิน (Evaluation) ตามรูปแบบ

"ASSURE model" ของไฮนิก, โทเลนดา และรัสเซลล์ (Heinich, Robert; Molenda, Michael; and Russell, James D., 1989) ว่าครูควรมีการประเมินการหลังจากที่มีการใช้สื่อการสอน ว่าการใช้มีอิทธิพล หรือผลกระทบอย่างไร ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ สื่อช่วยให้ครูบรรลุตามความต้องการหรือไม่ เพื่อที่จะได้วางแผนในการใช้สื่อการสอน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ได้ผลตรงกับที่วางแผนไว้เป็นบางครั้ง เป็นเพราะมีผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรียนเท่าที่ควร วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติไม่เพียงพอ

6. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนคือ ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะและประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานของผู้เรียนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ และใช้จ่ายทั่วไปไม่เพียงพอ งบประมาณค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกไม่เพียงพอับความต้องการของโรงเรียน การเบิกจ่ายค่าตอบแทนสูงหากล่าช้า เสียเวลา ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา ชูเดช (2534) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง "การใช้วิทยากร ในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ของครู ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เขตการศึกษา 7" พบว่า ปัญหาที่พบเมื่อเชิญวิทยากร คือ วัสดุและอุปกรณ์ในการฝึกไม่เพียงพอ การจ่ายค่าตอบแทนล่าช้า ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลทำให้การเรียนการสอนอาจไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แม้ว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ จะจัดให้มีความยืดหยุ่น ในเนื้อหาสูง เพื่อการปรับให้มีความสอดคล้อง เอื้ออำนวยต่อสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่นก็ตาม แต่จากการวิจัยพบว่า การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติยังมีปัญหาหลายประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุกชี ประจงศักดิ์ และศิริกุล โทษิกษ์ (2526) ที่ได้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่การศึกษาทางด้านอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เกิดจากความไม่พร้อมหลายประการ เช่น การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ ความชำนาญ ขาดโรงฝึกปฏิบัติงาน เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ปัญหาดังกล่าวได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยให้ครูผู้สอนคอยให้ความช่วยเหลือ และ
 คอยผู้เรียนเวลาฝึกปฏิบัติงานจริง ครูดึงตัวผู้เรียนที่มีปัญหามาปรับพฤติกรรมมาว่ากล่าวตักเตือน
 ครูวางแผนปรับวิธีการสอนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใหม่ ครูช่วยสอนเสริม และช่วยสรุปบทเรียนอีก
 ครั้งหนึ่งตอนช่วงท้ายชั่วโมงเรียน จัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม จัดวัสดุ-อุปกรณ์เท่าที่มีอยู่จริง ให้ผู้เรียน
 ได้ใช้เครื่องมือ หรือวัสดุฝึกคนละครั้ง ให้ผู้เรียนเตรียมสื่อการเรียนหรือวัสดุฝึกมาเอง

ประเด็นปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่าง หรือช่วงเวลาที่ว่างของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ไม่ตรงตามที่ครูต้องการ ซึ่งอาจเนื่องมาจากต้องประกอบอาชีพ หรือต้องทำงานประจำ หรือ
 ต้องอพยพย้ายถิ่นหลังสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ครูไม่สามารถจัดเวลาให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน
 ช่วงเวลาที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการได้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากตารางสอน หรืออาจไปเข้าชั้นกับคาบ
 เวลาของวิชาอื่น ๆ โดยครูมักจัดการรายคาบ ไม่ค่อยยืดหยุ่นเวลา ทำให้ไม่สะดวกในการจัด
 เวลาให้ตรงตามที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการได้ ในประเด็นปัญหาเรื่องเวลานี้ ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับ
 ผลิตชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน ควรต้องยึดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักซึ่งครูอาจ
 แก้ปัญหาโดยการเตรียมวางแผนเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้แต่เนิ่น ๆ เมื่อทราบเวลาที่ว่างของภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นแล้ว ก็ควรเตรียมปรับตารางเวลา ซึ่งการยืดหยุ่นเวลาอาจทำได้โดยการสับเปลี่ยน
 เวลากับวิชาอื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากที่สุด เนื่องจาก
 ครูเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาไม่ก็ครั้งต่อปีการศึกษา

ปัญหาต่อมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะและประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ ครูได้
 แก้ปัญหาโดยการอธิบายเพิ่มเติม สรุปบทเรียนในช่วงท้ายชั่วโมงเรียน มีการนัดแนะกับภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นก่อนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสอน เพื่อป้องกันกรณีที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ประเด็นปัญหาดังกล่าว อาจเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจของครูผู้สอนเกี่ยวกับการถ่ายทอด
 ทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยเหตุที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการ
 ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนมาก่อน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ มี
 วุฒิมัธยมศึกษาาระดับประถมศึกษา มีอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี ประกอบอาชีพทำนา ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นนั้น เป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านอย่างลึกซึ้ง แต่ไม่อาจเชี่ยวชาญในเรื่องวิธีสอน
 หรือการสื่อความหมาย การถ่ายทอดความรู้เหมือนครู ครูจึงอาจต้องทำความเข้าใจกับภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ในการจัดการเรียนการสอนอย่างคร่าว ๆ ก่อน เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นไปอย่างราบรื่น และน่าสนใจ จากผลการวิจัยที่พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้จัดการเรียนการสอนในลักษณะการสาธิต แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญในเรื่องที่ตนได้ทำอยู่จริง แต่อาจไม่คุ้นเคยกับเรื่องการอธิบาย การวางแผนการเรียนการสอน เพราะในชีวิตจริงมิได้คุ้นเคยกับการสอนเหมือนครูหรือบุคคลบางอาชีพ ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมักสอนสิ่งที่ตนรู้ โดยการสาธิตขั้นตอนการทำงานให้ผู้เรียนดู แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือคอยดูแลให้คำแนะนำในการทำงานแก่ผู้เรียน วิธีการสอนของภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว จึงสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาการงานและอาชีพที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าการสอนทฤษฎีและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

จากปัญหาที่พบและแนวทางการดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาที่พบจะมีความสอดคล้อง และมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ปัญหาวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยสนใจเรียนเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีความพยายามในการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม จัดสรรวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานเท่าที่มีอยู่จริง ให้ผู้เรียนได้ใช้เครื่องมือคนละครั้งอย่างเท่าเทียมกันก็ตาม หรือให้ผู้เรียนจัดเตรียมสื่อการเรียนหรือวัสดุฝึกมาเองจากบ้านก็ตาม ซึ่งความพยายามในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังที่ ประสงค์ จินดาวงศ์ (2528) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในชนบทห่างไกลส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน เป็นเหตุให้ผู้เรียนไม่สามารถจัดหาสื่อการเรียนหรือวัสดุฝึกที่ใช้เรียนภาคปฏิบัติได้ครบ ทำให้ผู้เรียนเรียนได้ไม่เต็มที่เพราะไม่มีวัสดุฝึกทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอยในการเรียนขาดความสนใจเรียนในที่สุด นอกจากนี้แล้วรัฐต้องให้ความสำคัญและช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ และสถานที่ปฏิบัติงานอย่างค่อเนื่องและมีจำนวนเพียงพอ เพื่อให้การดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความชำนาญ มีเจตคติที่ดีในการทำงานและมีทักษะกระบวนการในการทำงานที่เพียงพอ ที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันได้ และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคตได้

จากการวิจัย พบว่า ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่ต้องปรับปรุงในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน คือ งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน และวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานของผู้เรียนไม่เพียงพอ ในเรื่องนี้นับว่าสอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาพบว่า วัสดุ-อุปกรณ์ครุภัณฑ์ต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีไม่เพียงพอ (ไพศาล หวังพานิช, 2535) และโรงเรียนบางแห่งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ขาดสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอนในบางเนื้อหา ในประเด็นปัญหานี้ วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ อาจใช้วัสดุที่หาได้ง่าย ซึ่งอาจเป็นวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่มากในท้องถิ่นและมีราคาถูก

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่างบประมาณค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงเรียน ปัญหาดังกล่าวโรงเรียนได้ดำเนินการแก้ปัญหา คือ ขอความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนใด ๆ ลดเนื้อหาที่ต้องเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นลงและเฉลี่ยค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ได้รับจัดสรรจริง

ประเด็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หากไม่สามารถหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมได้ ก็ควรเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนบ้าง ซึ่งเรื่องค่าตอบแทนนี้โรงเรียนสามารถร้องขอจากผู้ปกครอง และขอให้ชุมชนช่วยสนับสนุนได้ อีกประการหนึ่ง การให้เกิดรอยต่อของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการประกาศเกียรติคุณ การทำเกียรติบัตรมอบให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโอกาสที่เหมาะสมและการจัดแสดงผลงานของผู้เรียนได้จากการสอนของภูมิปัญญาท้องถิ่น การกระทำดังกล่าว จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ ทำให้เกิดแรงจูงใจ เห็นความสำคัญของการเป็นวิทยากรซึ่งอาจจะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มใจมาสอนโดยไม่คิดค่าตอบแทนก็ได้

ส่วนประเด็นปัญหาการเบิกจ่ายค่าตอบแทนยุ่งยาก ล่าช้า เสียเวลา เป็นประเด็นปัญหาที่อาจทำให้ครูเกิดความท้อแท้ในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะต้องเสียเวลาและมีขั้นตอนต่าง ๆ ยุ่งยาก ตลอดจนบางครั้งต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ เอง ในประเด็นนี้ผู้บริหารควรมีบทบาท โดยกำหนดเป็นแนวทางเกี่ยวกับการสนับสนุนครูในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น

มาสอนเพื่อให้สะดวกต่อครู ซึ่งจะทำให้ครูเกิดขวัญกำลังใจ และมีความสนใจ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนเมื่อเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนพอสมควร โดยเฉพาะการดำเนินการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามระเบียบ จากประเด็นดังกล่าว เป็นตัวชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนควรอำนวยความสะดวกแก่ครู ในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพในทุกเรื่องเท่าที่สามารถจะทำได้ ทั้งด้านงบประมาณวัสดุ-อุปกรณ์ การจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายค่าตอบแทนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริการอำนวยความสะดวกให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อที่ครูจะได้เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนมากขึ้น อันเป็นผลให้การเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

7. ความต้องการของครูผู้สอนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า ในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีความจำเป็นที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน เพราะ ครูไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่จะสอนขาดทักษะการปฏิบัติงาน ไม่มีประสบการณ์ในการสอนงานอาชีพ ไม่ได้สอนตรงสาขาหรือวิชาเอกที่จบมา ซึ่งสอดคล้องกับ รายงานการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการนำร่องการขยายการศึกษาภาคบังคับต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี และสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2534) พบว่า มีการใช้ครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 มาสอน จำนวนครูไม่เพียงพอตามวิชาที่ต้องการ ครูส่วนใหญ่ต้องสอนทั้งระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษา ในการสอนบางคนสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่จบมา เนื่องจากครูไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ประสงค์ จินดาวงศ์ (2528) ได้กล่าวว่า ครูส่วนใหญ่มักต้องสอนทุกกลุ่มประสบการณ์และมักเลือกสอนกลุ่มประสบการณ์ที่ตนถนัดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ จะเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ครูให้ความสำคัญน้อยที่สุด วิรัช ชูสูงเนิน (2527) กล่าวว่า ครูยังขาดความรู้ และทักษะเฉพาะงาน งานประดิษฐ์และงานช่าง นั้นพบว่า ครูมีความสามารถทางวิชาการต่ำ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าครูส่วนมากให้ความสำคัญแก่การสอนเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ เมื่อพิจารณาเห็นว่าตนเอง ไม่มีความรู้ ความชำนาญในบางเนื้อหา บางงานหรือแขนงวิชา ก็เชิญผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในงาน แขนงงานหรือเนื้อหานั้น ๆ มาสอนซึ่งผู้มีความรู้ความชำนาญอาจอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ และจากหน่วยราชการต่าง ๆ โดยครูเชิญมาสอนในรูปวิทยากร หรือพาผู้เรียนไปศึกษาคูณที่สถานประกอบการในท้องถิ่น ซึ่งหากเป็นบุคคลในท้องถิ่น ก็มักจะรู้จักคุ้นเคยกับครู การติดต่อขอความร่วมมือจะสะดวกมากยิ่งขึ้น เพียงแต่ต้องกระทำด้วยความจริงใจและให้เกิดสัมพันธ์กับบุคคลในท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ้ามีการนำบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญ ในแขนงวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน มาช่วยในการเรียนการสอน และทางโรงเรียนไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ก็สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นได้

ดังนั้นหากครูเป็นคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น หรือเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีเวลาให้แก่ชุมชนก็จะทำให้การดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนทำได้สะดวกและถ้ายังมีการดำเนินการที่เป็นระบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ว่าในเรื่องของการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็สิ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ในหลักสูตรได้ และที่ลืมเสียมิได้ คือ ปัจจัยที่ควรมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานและปัจจัยด้านวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ที่มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของครูและผู้เรียนจะเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ปัจจัยด้านการให้การสนับสนุนช่วยเหลือจากทางโรงเรียนและผู้บริหารก็มีส่วนสำคัญ ซึ่งจากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ครูผู้สอนต้องการการสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ และนโยบายให้การสนับสนุนนอกจากนี้ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบ ต้องการให้โรงเรียนสนับสนุนช่วยเหลือในด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์และการเบิกจ่ายค่าตอบแทน

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีคุณสมบัติ คือ มีทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่สอน โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความรู้ ความชำนาญ ในแขนงวิชางานช่างพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ที่ได้กล่าวถึงข้อควรพิจารณาคุณสมบัติ ของวิทยากรที่จะเชิญมาสอน ควรเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในเรื่อง หรือสาขาวิชานั้น ๆ มี ประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะสอนจริง ๆ นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีที่อยู่อาศัยในเขตการให้บริการของโรงเรียน หรือบุคคลในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ และคณะ (2526) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของวิทยากรที่จะเชิญมาสอนว่า ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการติดต่อ และประหยัดค่าใช้จ่าย ถ้าเป็นผู้ปกครองของผู้เรียนก็จะเป็นการดี เพราะมีความคุ้นเคยผูกพันกัน ทำให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไป ด้วยดี

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบ ต้อง การให้เกิดผลต่อผู้เรียนคือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถนำไปใช้ ประกอบอาชีพในอนาคตได้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2524) ได้กล่าวไว้ว่า การนำวิทยากรภายนอกมาช่วยสอนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง มีความรู้ ความชำนาญอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ความรู้ ทักษะกระบวนการทำงานที่จะเอื้อต่อกัน อันจะเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ในเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการอบรมงานอาชีพซึ่งสอดคล้องกับ รายงานการศึกษาสภาพดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการนำร่องการขยายการศึกษาภาคบังคับ ต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี และสาขาโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ (2534) ที่พบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มี ประสบการณ์ในการสอนระดับมัธยมศึกษามาก่อน ต้องอาศัยคู่มือครูและต้องการเข้ารับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการสอนเพิ่มเติม ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบ ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนมาก่อน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

1. จากการวิจัยพบว่ามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน น้อยมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการให้การฝึกอบรม หรือออกไปทัศนศึกษาตามผล ให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนอยู่แล้ว ได้มีส่วนร่วมและมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน และเพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

2. จากการวิจัย พบว่า งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน มีจำนวนไม่เพียงพอ และมีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน และวัสดุ-อุปกรณ์ที่ทางโรงเรียนได้รับจัดสรรมีคุณภาพไม่ดี ทำงานได้ไม่เต็มที่ และเป็นที่น่าสังเกตว่า สาเหตุที่วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงานใช้การไม่ได้ อาจจะมีปัญหาในเรื่องการซ่อมบำรุง ถึงแม้จะเป็นส่วนน้อย แต่ก็ควรที่จะได้รับการสนับสนุน เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือที่เกี่ยวข้องควรมีหน่วยบริการซ่อมบำรุงวัสดุ-อุปกรณ์ให้กับทางโรงเรียนในเขตที่รับผิดชอบ หรือ มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการในการจัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ หรือ เป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงนอกเหนือจากงบประมาณ ค่าตอบแทนบุคลากรภายนอก

3. จากข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบยังไม่ได้รับการฝึกอบรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน และเหตุที่ต้องสอนในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เพราะได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน ไม่ได้รับผิดชอบสอนด้วยความสมัครใจ หรือสำเร็จการศึกษาในสาขานี้มาโดยตรง และจากข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน พบว่า ครูที่รับผิดชอบสอนในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน จะเห็นได้จาก ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชั้นการเลือกภูมิปัญญา

ท้องถิ่น การเตรียมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบ ได้มีการดำเนินการเองเสียเป็นส่วนมาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าครูผู้สอน หรือผู้ที่รับผิดชอบ ยังไม่รู้ว่าจะดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอย่างไรบ้าง และถ้าจะทำให้มีประสิทธิภาพมีขั้นตอน หรือกระบวนการอะไรบ้าง และทำอย่างไร และที่ผ่านมาก็ได้ดำเนินการอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผู้ที่ให้คำปรึกษาส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพื่อนครูในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เท่านั้น จากข้อมูลนี้อาจจะชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนเท่าที่ควร ซึ่งถ้าหากครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบ เหล่านี้ได้รับการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ก็จะทำให้มีความรู้ มีความเข้าใจวิธีการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนในการจัดฝึกอบรม เพื่อเป็นการเพิ่มทักษะ ความรู้ทางวิชาการการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรจัดให้มีการศึกษาคูงานใน หน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนแล้วได้ผล เพื่อเป็นแบบอย่างและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของตนเอง อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมให้กับครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบอีกด้วย ซึ่งจะประจักษ์ต่อผลการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ หรือกลุ่มวิชาอื่น ๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสิ่งจำเป็นประการหนึ่งคือครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบควรต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สื่อความหมายกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อความหมายในบางคำที่ผู้เรียนไม่เข้าใจในบางโอกาส โดยเฉพาะคำที่เป็นนามธรรม และคำที่เป็นรูปธรรมที่มีการสื่อความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

5. การประเมินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เท่าที่ผ่านมามีแบบประเมิน หรือเกณฑ์การประเมินที่เป็นมาตรฐานที่แน่นอนซึ่งจากการวิจัยพบว่า โดยส่วนมากจะใช้วิธีการสังเกตในระหว่างการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินเพียงคนเดียว ซึ่งน่าจะให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการประเมินด้วย เช่น ผู้บริหาร ฝ่อาวิชาการของโรงเรียน นักเรียน เป็นต้น ดังนั้นโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียน หรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/จังหวัด ควรได้จัดฝึกอบรม

ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินให้กับครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอน เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในครั้งต่อไป อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ควรจัดทำเอกสารประกอบการสอนสำหรับครูและผู้เรียนโดยเน้นให้เนื้อเรื่องสอดคล้องกับองค์ความรู้ หรือข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้คำที่ง่ายและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเอาไว้ เพื่อมิให้เกิดการสูญหายไปจากท้องถิ่น

7. ควรจัดทำคู่มือครู เพื่อใช้ประกอบการสอนร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนแก่ครูทั่วไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการดำเนินการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงาน หรือสถานศึกษาทั่วไปจะได้นำแนวทางปฏิบัติไป และไปประยุกต์ใช้

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. ควรมีการศึกษา การนำเสนอรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ